

17. Н. Лист із Хусту / Н. // Нова Хата. — 1939. — Ч. 1/2. — С. 10.
18. Нагірна С. Лист з Рахова / С. Нагірна // Жінка. — 1939. — Ч. 5. — С. 7—8.
19. Невицька І. Жіночий рух на Підкарпатті / Ірина Невицька // Жінка. — 1935. — Ч. 5. — С. 3.
20. Омельченко М. Миколая Божук Штефуцова / М. Омельченко // Нова Хата. — 1938. — Ч. 5. — С. 6.
21. Омельченкова М. Ірина Невицька (з циклю «Жінки Карпатської України») / Марія Омельченкова // Жіноча Доля. — 1939. — Ч. 7/8. — С. 12; Ч. 9/10. — С. 6.
22. Перечинська. Лист із Перечина / Перечинська // Нова Хата. — 1939. — Ч. 6. — С. 6.
23. Прем'єр Підкарпаття о. Августин Волошин // Жіноча Доля. — 1939. — Ч. 21. — С. 7.
24. Уряд Карпатської України дбає про здоровля матерей і дітей // Жінка. — 1939. — Ч. 4. — С. 4.

Данило Кравець

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА СРСР У ПУБЛІКАЦІЯХ
МИРОСЛАВА ПРОКОПА НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ
«СУЧАСНІСТЬ» (Мюнхен)

Проаналізовано зміст публікацій М. Прокопа на сторінках суспільно-культурного журналу «Сучасність» (Мюнхен) про окремі аспекти національної політики СРСР у 1950—1970-х рр. Часопис відіграв значну роль у формуванні громадсько-політичної думки закордонних українців про ситуацію в УРСР та СРСР загалом. Розглянуто основні етапи життєвого і творчого шляху М. Прокопа. Особливу увагу приділено поглядам автора на проблему української нації в межах Радянського Союзу та політику Москви щодо України.

Ключові слова: *М. Прокоп, журнал «Сучасність», діаспора, українська еміграційна преса, національне питання, СРСР.*

Проанализировано содержание публикаций Мирослава Прокопа на страницах общественно-культурного журнала «Сучасність» (Мюнхен), касающихся отдельных аспектов национальной политики СССР в 1950—1970-х гг. Издание сыграло важную роль в формировании общественно-политического мнения заграничных украинцев о ситуации в УССР и СССР в целом. Рассмотрены основные этапы

жизненного и творческого пути М. Прокопа. Особое внимание уделено взглядам автора на проблему украинской нации в Советском Союзе и политике Москвы в отношении Украины.

Ключевые слова: М. Прокоп, журнал «Сучасність», диаспора, українська еміграційна преса, національний вопрос, СССР.

The content of M. Prokop's publications in socio-cultural magazine «Suchasnist» [«Modernity»] (Munich) dedicated to some aspects of national policy in the USSR (1950s—1970s) has been analysed. The magazine played an important role in forming socio-political opinion of foreign Ukrainians about situation in the Ukrainian SSR and USSR in general. Main stages of M. Prokop's lifetime and his creative heritage have been scrutinized. Special attention has been paid to the views of the author about the problem of Ukrainian nation in the USSR and the policy of Moscow toward Ukraine.

Key words: M. Prokop, «Suchasnist» magazine, diaspora, Ukrainian emigration press, national question, USSR.

Журнал «Сучасність» належав до найавторитетніших українських еміграційних часописів другої половини ХХ ст. Видання було створено у Мюнхені 1961 р. на базі двотижневика «Сучасна Україна» та місячника «Українська Літературна Газета», які випускало Українське товариство закордонних студій. Це Товариство було пов'язане із Закордонним представництвом Української Головної Визвольної Ради¹ та дослідницько-видавничою спілкою «Пролог». Під час т. зв. холодної війни уряд США, зокрема Центральне розвідувальне управління (ЦРУ), допомагав українським емігрантам у протидії комунізму та веденні пропаганди проти СРСР. Наслідком цієї співпраці стало утворення 1952 р. української видавничої фірми «Пролог», яка почала працювати в Нью-Йорку. Дослідник Т. Кузьо вважає, що впродовж 1950—1980-х рр. «Пролог» став найбільш успішною інституцією української діаспори у США. Історик пояснює це трьома причинами: стабільним фінансуванням від Держдепартаменту США, тісними контактами із опозиційними середовищами в радянській Україні та можливістю видавати книги різного ідеологічного спрямування (а не лише націоналістичні) [17, р. 2].

Одним із засновників та першим головним редактором «Сучасності» був уродженець Чернігівщини І. Кошелівець. Із місячни-

¹ЗП УГВР — орган політичного керівництва українським визвольним рухом.

ком активно співпрацювали такі визначні діячі, як: історик і політолог І. Лисяк-Рудницький, літературознавець і публіцист Ю. Лавріненко, поет і літературний критик Ю. Клен, поетеса і художниця Е. Андіївська, письменник В. Барка, мовознавець, історик літератури Ю. Шевельов, соціолог і публіцист Т. Гунчак, письменниця і перекладач В. Вовк, художник Я. Гніздовський, та багато інших талановитих людей. Цей авторський колектив від самого початку гарантував «Сучасності» актуальність і гостроту тем, високий інтелектуальний рівень. Журнал багато уваги приділяв питанням руху опору в Україні та друкував твори його діячів (І. Дзюби, І. Калининця, Л. Лук'яненка, В. Мороза, Є. Сверстюка, І. Світличного, В. Симоненка, Г. Снегір'ова, В. Стуса, М. Холодного, В. Чорновола) та інші самвидавні матеріали. «Сучасність» інформувала про культурні, національні, соціальні, політичні, економічні, демографічні процеси в Україні, СРСР і в комуністичному блоці, аналізувала духовні течії на Заході. Аналіз подій в СРСР і УРСР на сторінках «Сучасності», зокрема критика політики національної дискримінації й русифікації неросійськомовних республік, спричинив часті й агресивні нападки на сторінках радянської преси [2].

Журнал «Сучасність» став своєрідним мостом між українськими дисидентами в УРСР та діаспорою. Видання нерідко можна було побачити й у самій Україні. С. Жук пригадував, що у Дніпрі (тоді — м. Дніпропетровськ) упродовж 1970—1980-х рр. у середовищі дисидентів та активістів були популярні видання «Прологу», зокрема журнал «Сучасність» [18, р. 51]. Багато чисел «Сучасності» були перевидані у мініатюрній формі для «простішого потрапляння» у радянську Україну. Цікаво, що друкувалися ці видання на спеціальному папері, який в разі рейду КДБ можна було легко розчинити у воді. У другій половині ХХ ст. журнал «Сучасність» був українським аналогом знаного польського часопису «Культура». Обидва видання пропагували примирення сусідських народів. Кілька чисел «Сучасності» були видані польською мовою та поширювалися прихильниками редактора «Культури» Єжи Гедройця [17, р. 8].

З огляду на те, що М. Прокоп долучився до заснування як «Прологу», так і журналу «Сучасність», вважаємо за доцільне викласти основні факти з його життя і діяльності. Мирослав Прокоп

(псевд.: Володимир, Гармаш, Орлович, Остап, Радович; літературні псевд.: М. В. Вировий, В. В. Садовий, О. С. Садовий) народився 6 травня 1913 р. у Перемишлі, де закінчив гімназію та став членом української молодіжної організації «Пласт». З молодих років влився до лав Організації українських націоналістів (ОУН), ставши окружним провідником у Перемишлі. У 1933 р. М. Прокопа заарештувала польська поліція за організацію акцій проти полонізації українського шкільництва, а також за підозрою у членстві в ОУН. Завдяки намаганням членів Української парламентарної репрезентації (УПР) у польському Сеймі М. Прокоп вийшов на волю у травні 1937 р., відбувши лише половину терміну ув'язнення. Від 1930 р. М. Прокоп вивчав право на юридичному факультеті в Університеті Яна Казимира у Львові (1930—1933, 1937—1938 рр.). Згодом продовжив навчання у Берлінському (1939—1941 рр.) та Мюнхенському (1940-ві рр.) університетах, а також в Українському вільному університеті (1948—1949 рр.), де одержав диплом доктора права за дисертацію «Проблеми аналогії в кримінальному праві». Під час навчання у Львові був редактором та активним дописувачем журналу «Студентський Вістник» (1937—1939). Наприкінці 1930-х рр. польська поліція поновила карну справу проти М. Прокопа, і він за вказівкою ОУН виїхав спершу в Данціг (нині — Гданськ), а далі — в Берлін. У столиці Німеччини М. Прокоп обіймав пост редактора Української пресової служби, яка діяла за підтримки ОУН [6, с. 219].

У 1941 р., з початком німецько-радянської війни, М. Прокоп підпорядковувався провіднику ОУН(б) М. Лебедю, який перебрав Провід замість ув'язненого німцями С. Бандери. Упродовж 1941—1944 рр. ОУН(б) провела три конференції та Надзвичайний збір. У цій організації М. Прокоп був призначений «Крайовим референтом пропаганди ОУН на Північно-Східних українських землях», проводячи підпільну діяльність на теренах Галичини та в окупованому німцями Києві у 1942 р., а згодом обійняв посаду референта пропаганди ОУН(б). М. Прокоп брав активну участь у діяльності українських націоналістів, зокрема, входив до делегації на переговорах з польською Армією Крайовою та був редактором підпільного часопису ОУН «Ідея і Чин» (1943—1944 рр.), брав участь у III Надзвичайному великому зборі ОУН (1943 р.). Діяч стояв біля

витоків УГВР, адже входив до ініціативного комітету для її створення та був учасником Великого збору УГВР у липні 1944 р., де його обрали членом Президії. У 1943 р. керував підпільною радіостанцією УПА «Афродіта», яка базувалась у Карпатах [7, с. 3].

Після закінчення бойових дій на території України М. Прокоп, перебуваючи в еміграції (Чикаго, Нью-Йорк), став членом Закордонного представництва УГВР (очолював Середовище УГВР у 1983—1995 рр.), а також належав до Закордонних частин ОУН (до 1948 р.), а згодом — до ОУН за кордоном (ОУНз) [6, с. 220].

Упродовж 1952—1974 рр. М. Прокоп обіймав посаду заступника голови української видавничої фірми-корпорації «Пролог», а в 1974—1981 рр. був її головою. Перебуваючи у США, редагував англomовне видання «Digest of Ukrainian Soviet Press» [«Огляд української радянської преси»]. Був співредактором журналу «Сучасність», спрямовуючи це видання на службу українським визвольним процесам, що їх згодом продовжували шістдесятники [1]. Відзначився як активний дописувач видань: «Сучасна Україна», «Український Самостійник», «Свобода» та автор праць: «Україна і українська політика Москви» (1956, перевид.: 1981, 1985), «Напередодні незалежної України» (1993), яка стала своєрідним підсумком боротьби, досвіду громадсько-політичної праці, життя та публіцистичної діяльності М. Прокопа [5, с. 31]. Відзначимо, що особистий архівний фонд М. Прокопа (ф. 301) зберігається у відділі рукописів ЛННБ України ім В. Стефаника та перебуває на завершальній стадії формування та введення у науковий обіг [4].

Дослідженням українсько-російських взаємин, національної політики Москви, теорії і практики тоталітаризму та комуністичного авторитаризму М. Прокоп упродовж 1960—1980-х рр. присвятив десятки публікацій на сторінках журналу «Сучасність».

У 1969 р. М. Прокоп опублікував у «Сучасності» свою статтю «Криза імперії і національне питання», в якій, зокрема, зазначав, що комуністи не зуміли за понад півсторіччя здійснити справедливу концепцію співжиття з народами, які «мали нещастя» опинитися в російській сфері впливів. Тому національна криза СРСР була спричинена не тільки системою диктатури і насильства, а також втратою довір'я і навіть ворожістю неросійських народів імперії до Росії як нації. На думку автора, єдиний вихід для СРСР — це

«розвантаження імперії», надання колоніям незалежності, як це зробили після закінчення Другої світової війни Велика Британія і Франція, «а поки необхідно припиняти політичне народовбивство та фізичне винищення неросійських народів, а російській провідній верстві шукати шляхів співжиття з цими народами» [5, с. 131].

Ґрунтовно розмірковував М. Прокоп над концепцією радянського керівництва про «злиття націй»: «Коли слідкувати за сучасними тенденціями національної політики КПРС, не можна позбутися переконання, що керівники СРСР послідовно, вперто і всупереч логіці життя намагаються перетворити неросіян СРСР в одну homogенну етнічно-культурну і мовну, на ділі російську, спільноту» [8, с. 78]. На думку публіциста, злиття націй в СРСР мало би пройти кілька етапів — від зближення та єднання до інтернаціоналізації і злиття [5, с. 133]. ЦК КПРС використав двадцяті роковини закінчення Другої світової війни, щоб активізувати роботу над «злиттям націй»: «Розумування було таке, що, мовляв, тільки завдяки “дружбі і єдності” народів СРСР вдалося перемогти гітлерівських загарбників» [15, с. 79]. Особливе місце у політиці русифікації і реалізації проекту «злиття націй» та в нападках на національну самооборону неросійських народів КПРС відводила неросіянам — «тобто тим неросійським елементам, які коштом свого народу вислугуються перед Москвою» [15, с. 80]. Яскравим підтвердженням цієї тези слугує поява у «Правді» (травень 1965 р.) статті секретаря Львівського обкому КПУ В. Маланчука («Львівщина одержала велику безкорисну допомогу від братських республік, передусім від нашого старшого брата — російського народу») [15, с. 80].

Важливою політологічною працею є стаття М. Прокопа «Концепції злиття націй і єдиного радянського народу» (1984). Автор стверджував, що концепція «злиття націй» — це основа основ комуністичної ідеології, що мала родовід від класиків марксизму. М. Прокоп відзначав, що ще К. Маркс був українофобом і вважав, що жодна слов'янська нація, окрім поляків і росіян (зокрема чехи, словаки, українці), не мали жодних передумов для державної самостійності. Подібно мислили й ідейні наступники К. Маркса — В. Ленін і Й. Сталін [5, с. 133].

Відзначимо, що при аналізі національної проблеми М. Прокоп посилався не тільки на т. зв. класиків (К. Маркса, В. Леніна) чи

політичних діячів того часу (Л. Брежнєва, Ш. Рашидова, Т. Усубалієва), а й на радянських дослідників національного питання — М. Джунусова, М. Куліченка, Н. Ханазарова та ін. Дослідник наводив багато переконливих статистичних даних та фактичних матеріалів. М. Прокоп висновковував, що концепції радянського народу і «злиття націй» були псевдонауковими, штучними ідеологічними конструкціями.

Думки М. Прокопа щодо проблеми «злиття націй» підтверджує і знаний дослідник історії Росії А. Каппелер. Очікування КПРС на бурхливу інтернаціоналізацію і формування «нової історичної спільноти радянського народу» не справдилися. Якраз навпаки — загальмовані за правління Й. Сталіна процеси творення націй знову поживалися [3, с. 290].

Нищівній критиці піддавав М. Прокоп політику перемішування населення в СРСР. Керівники держави завжди спиралися передусім на російську націю і на русифіковані елементи в республіках. У статті «Потрібна самооборона неросійських народів» автор на прикладі Латвійської РСР показував негативні процеси колонізації неросійських республік СРСР росіянами чи представниками інших національностей. «Такий розвиток Латвії небезпечний також для інших неросійських республік СРСР. Діло не тільки в тому, що послаблення одного народу імперії послаблює їхній спільний фронт проти великодержавного шовінізму, але також у тому, що до ганебного діла колонізації етнографічних територій неросійських народів Москва притягає й самих неросіян... у колонізатори Латвії попадають м. ін. також українці» [13, с. 96]. Таким способом Москва досягала подвійної мети: за допомогою українців або інших неросіян Центр колонізував і русифікував Латвію та робив ці народи в очах латишів відповідальними за таку політику. Публіцист вирізняв дві групи українців, які жили і працювали поза межами УРСР: кваліфіковані робітники і т. зв. номенклатурна бюрократія. На його переконання, найкращим способом не брати участь у такій злочинній політиці Москви було б не виїздити з власних республік. Також М. Прокоп радив українцям нав'язувати дружні контакти з етнічною більшістю тієї республіки, в якій вони опинилися, вчити її мову та щонайважливіше — посилати дітей до шкіл із мовою викладання цього народу. Перемішування призведе до того, що

«далі буде розширюватися Росія і звужуватися території Латвії, України... Вистачить згадати, що сталося з українським населенням, з частиною української етнічної території теперішніх Курської і Воронізької областей» [13, с. 98]. Публіцист наполягав на тому, щоб ці питання розглядалися в еміграційній пресі.

Відкинувши можливість шукати компроміс із неросійськими народами, влада намагалася штучно втримати російську більшість в імперії. Це передусім робилося такими методами, як: перемішування населення, мішані подружжя, утворення т. зв. багатонаціональних колективів на заводах, у колгоспах і радгоспах тощо. М. Прокоп з цього приводу слушно висновковує: «Розумування російських шовіністів ясне: коли б менших слов'янських “братів” пощастило щонайшвидше перетворити на справжніх росіян, загроза для російської нації перетворитися на меншість в СРСР відпала б» [11, с. 90].

Вражають своєю переконливістю дві інші статті М. Прокопа, написані ним уже в 1980-х рр., за часів секретарювання Ю. Андропова, — «На новому етапі національної політики КПРС» (1983), та часів правління М. Горбачова — «Розвінчування утопій» (1988). Обидві публікації присвячені національному питанню в СРСР. М. Прокоп знову торкався трьох найважливіших аспектів національної політики КПРС: концепції «злиття націй», питання міжнаціональних взаємин та проблеми національних меншин у СРСР. Наявність міжнаціональних антагонізмів на початку 1980-х рр. підказувала керівництву, що треба йти на поступки неросійським народам та шукати з ними шляхи порозуміння, але політика державного російського шовінізму тільки посилювалася, а інструментом національної політики залишався «традиційний батіг російських імперіалістів для усіх нацменшин», особливо для української нації. І хоча Ю. Андропов, як і його попередники, намагався завуалювати суперечності, турботливо закликаючи росіян бути більш тактовними до неросійських народів, не ображати національні почуття меншин і намагався зберегти видимість балансу, тим не менше у цьому відчувалася нещирість [5, с. 139]. Провальна політика КПРС у національному питанні призвела, зокрема, до таких подій, як: антиросійський виступ у Казахстані (1986 р.), азербайджансько-вірменський конфлікт у Нагірному Карабасі (1988 р.), демонстрації у Каунасі (Литва) та Тбілісі.

Чи не найбільше публікацій М. Прокоп присвятив проблемі русифікації різних сфер життя в УРСР та збільшенню кількості російського етносу у самій республіці. Радянська пропаганда наголошувала, що стосовно кількості шкіл, студентів, дослідників і наукових працівників, то УРСР у цьому плані випереджала інші європейські держави. М. Прокоп погоджувався, але робив два уточнення: по-перше, росіяни у цьому аспекті значно випереджають українців, що було результатом планової політики Москви щодо обмеження кількості української інтелігенції; по-друге, усі показники щодо розвитку освіти і науки в УРСР охоплювали все населення, зокрема й російську меншину, яка перебувала в привілейованому становищі порівняно з українцями. Наведемо один із доказів М. Прокопа: «Наприклад... на 417 тис. студентів на Україні українців було 260 тис., а росіян 125 тис., тобто майже половина числа українських студентів. Хоч якщо йдеться про кількість росіян на Україні, вони становлять 17% усього населення УРСР» [12, с. 95]. Подібна картина дискримінації українців розкривається, коли взяти до уваги кількість студентів серед усього українського населення, отже, не тільки в межах УРСР, а й у всьому Радянському Союзі. На підставі аналізу щорічника Центрального статистичного управління при Раді Міністрів СРСР «Народное хозяйство СССР» М. Прокоп інформував читачів про те, що в УРСР падав тираж україномовних видань: «А коли за підставу обчислення брати друковані одиниці книжок, тобто окремі назви, то на 10 тис. російського населення в СРСР припадало в 1963 р. 5 нових книг, а на 10 тис. українського населення в СРСР менше як 0,9 книги» [12, с. 94]. Автор акцентував на тому, що велика частина україномовних книг — «це маловартісна партійна пропаганда». Майже вся технічна література в Україні друкувалась російською мовою. Точні науки, як відомо, належали до найбільш зрусифікованих дисциплін у СРСР. У неросійських республіках СРСР студенти цих спеціалізацій змушені були навчатися з російських підручників і слухати лекції російською мовою [9, с. 81].

Велику увагу М. Прокоп приділив аналізу перепису населення СРСР 1970 р. Автор підкреслював, що з часу останнього перепису 1959 р. частка росіян в Українській РСР значно зростає («Понад 9 мільйонів росіян на Україні — це реальність» [9, с. 83]).

Якщо йшлося про пояснення цього явища, то очевидно, що причиною був не природний приріст російської меншини в Україні, бо, судячи з перепису, народжуваність серед росіян особливо не зроста. М. Прокоп вказував на дві причини збільшення кількості цього етносу в УРСР: «...сильний приплив російських бюрократів на Україну. І асиміляція частини українців, що записуються росіянами». Подібне відбувалося й у Білорусії та країнах Балтії, але: «Україна для керівників імперії найважливіша і найбільш небезпечна, тому й тиск на неї найсильніший» [9, с. 92].

М. Прокоп аналізував виступи на з'їздах КПРС, що стосувались національного питання. На ХХІV з'їзді, всупереч попередній практиці, Л. Брежнєв у звітній доповіді «проспівав окремих панегірик на честь російського народу». На попередніх зібраннях це завдання зазвичай виконували «малороси» різних національностей. Варто відзначити, що на ХХІІІ з'їзді КПРС у 1966 р. Л. Брежнєв величав не російський, а «радянський» народ [9, с. 90]. Публіцист слушно підкреслював, що цей виступ нагадував відомий історичний тост, що його виголосив Й. Сталін на честь російського народу 24 травня 1945 р.: «Тост Сталіна дав, як відомо, сигнал до прямої шовіністичної дурійки, яка охопила весь СРСР» [8, с. 90]. Тут М. Прокоп мав цілковиту рацію, адже після періоду певної гнучкості від 1972 р. розпочалася більш репресивна національна політика, яка протривала аж до 1980-х рр. В Україні, Грузії та інших республіках відбулися хвилі чисток. Участь неросіян у політичному житті Центру скоротилася [3, с. 295].

У багатьох статтях М. Прокоп намагався дати відповідь на запитання — чому радянська влада не могла дозволити вільний розвиток неросійських народів СРСР? Будь-який «лібералізм» у стосунках з іншими націями чи республіками неодмінно пов'язаний із послабленням центральної влади. Американський кореспондент газети «Нью-Йорк Таймс» Г. Сміт, який багато років жив у Москві, у своїй книзі «Росіяни» («The Russians») (1976) зазначав: «Чи то під царями, чи під більшовицькими комісарами, росіяни традиційно бояться анархії і всяких відцентрових сил, що загрожують єдності і стабільності їхньої великої держави». Російський правозахисник П. Літвінов відповів на це Г. Смітові: «Ви мусите зрозуміти, що вождь і пересічний громадянин мають той самий авторитарний

спосіб мислення. Навіть Солженіцин... пропонує на місце тоталітарної держави поставити авторитарну державу» [16, с. 54]. М. Прокоп висловлює тут і свою думку: «Навіть частинно демократизувати панівну систему влади людям, усе мислення яких є невільничо зав'язане з диктатурою над народами, які не уявляють, як взагалі суспільство може існувати без директив партії, — дуже важко» [8, с. 78].

Згідно із Конституцією СРСР, усі його республіки та народи мали право на вільний розвиток, зокрема, могли покинути Радянський Союз. М. Прокоп небезпідставно вважав такі положення ціннічними. Як доказ він наводив працю «Компетенция СССР и союзной республики. Конституционные вопросы», видану Інститутом держави і права АН СРСР, у якій автори стверджували, що «народи СРСР виразно усвідомлюють собі недоцільність і цілковиту абсурдність виходу з СРСР». Публіцист не без іронії зауважував: «Тоді постає питання: для чого “цілковито абсурдні” і “шкідливі” для інтересів народів Союзу постанови записувати в Конституцію СРСР» [8, с. 80].

Незважаючи на майже тотальну русифікацію, М. Прокоп усе ж з оптимізмом оцінював національний розвиток українців в межах СРСР. Завдяки самвидаву він мав докази того, що серед небайдужих поширювалась українська література, що «інтелігенція... впродовж днів, а деколи й годин дослівно розхоплює кращі історичні, літературні, мистецькі і наукові публікації» [10, с. 99]. Такі явища мали місце також серед українського робітництва у зрусифікованому Донбасі, де вечори, присвячені читанню українських літературних творів, мали значні успіхи. Черговим підтвердженням таких думок був лист творчої молоді Дніпропетровська в 1963 р., підписаний близько 300 особами, в якому «місцеві українські патріоти протестували проти нахабства місцевих російських шовіністів». Цитував М. Прокоп й американського публіциста та економіста Г. Шварца, який писав у газеті «Нью-Йорк Таймс»: «На сьогодні там (в СРСР. — Д. К.) є більше націоналістичних ферментів, ніж коли-небудь досі, зокрема серед українців, латишів, литовців...» [14, с. 62]. «Тільки страхом перед зростанням українського опору можна пояснити брутальний вирок у справі В. Мороза (14 років за писання памфлетів на оборону української культури — так не карали навіть царські

сатрапи)», — відзначав М. Прокоп [15, с. 79] і наводив інші акти нищення національної ідентичності: підпал Бібліотеки АН УРСР в Києві, вилучення з архівів документів українського минулого, зумисно малі тиражі на всі українські видання тощо.

Публіцистична спадщина М. Прокопа є широкою та багатогранною. У пропонованій статті ми розглянули лише його погляди на національну політику СРСР. Більшість статей автора була опублікована в авторитетному серед закордонних українців мюнхенському журналі «Сучасність» упродовж 1960—1980-х рр. М. Прокоп критично оцінював розв'язання національного питання в СРСР. Особливу увагу публіцист присвятив проблемам русифікації України, зменшення кількості її корінного етносу, концепції «злиття націй» та перемішування населення в СРСР. Сьогодні можна побачити, наскільки його твердження і прогнози виявилися правильними.

1. *Галів М.* Працю покійного д-ра М. Прокопа оцінять нащадки / Микола Галів // Свобода. — 2004. — 4 черв. — С. 23.
2. Енциклопедія Українознавства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://resource.history.org.ua>.
3. *Каппелер А.* Росія як поліетнічна імперія. Виникнення. Історія. Розпад / Андреас Каппелер. — Львів, 2005. — 365 с.
4. *Кравець Д.* Архів Мирослава Прокопа у фондах відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника / Данило Кравець // Тези доповідей Міжнародної наукової конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження». Острог, 27—28 вересня 2016 р. — Острог, 2016. — С. 303—305.
5. *Панченко О.* Мирослав Прокоп : нарис політичного портрету / Олександр Панченко. — Гадяч : Гадяч, 2002. — 219 с.
6. *Парубій В.* Прокоп Мирослав / В. Парубій // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 1996. — Вип. 4. — С. 219—220.
7. Помер Мирослав Прокоп — останній член засновник УГВР // Свобода. — 2003. — 5 груд. — С. 3.
8. *Прокоп М.* «Всебічне зближення» націй Радянського Союзу / Мирослав Прокоп // Сучасність. — 1970. — № 7—8. — С. 76—86.
9. *Прокоп М.* XXIV з'їзд КПРС і національне питання / Мирослав Прокоп // Сучасність. — 1971. — № 6. — С. 80—93.

10. *Прокоп М.* XXV з'їзд КПРС і КПУ та національне питання / Мирослав Прокоп // Сучасність. — 1976. — № 5. — С. 98—110.
11. *Прокоп М.* Демографічні процеси в СРСР і політика Москви / Мирослав Прокоп // Сучасність. — 1978. — № 2. — С. 87—95.
12. *Прокоп М.* Політика злиття націй в дії / Мирослав Прокоп // Сучасність. — 1965. — № 6. — С. 93—97.
13. *Прокоп М.* Потрібна самооборона неросійських народів СРСР. З приводу політики перемішування населення / Мирослав Прокоп // Сучасність. — 1972. — № 6. — С. 94—102.
14. *Прокоп М.* Спостереження з Нью-Йорку. Чи США нав'яжуть дипломатичні взаємини з УРСР? / Мирослав Прокоп // Сучасність. — 1963. — № 10. — С. 61—71.
15. *Прокоп М.* Спроби обґрунтувати політику злиття націй / Мирослав Прокоп / Мирослав Прокоп // Сучасність. — 1965. — № 7. — С. 77—83.
16. *Прокоп М.* Ще про «Програму демократичного руху Радянського Союзу» і про «російську націю» / Мирослав Прокоп // Сучасність. — 1970. — № 11. — С. 52—60.
17. *Kuzio T.* U.S. support for Ukraine's liberation during the Cold War : a study of Prolog Research and Publishing Corporation / Taras Kuzio // Communist and Post-Communist Studies. — 2012. — № 14. — P. 1—14.
18. *Zhuk S.* Rock and Roll in the Rocket city. The West, identity and ideology in Soviet Dnipropetrovsk / Sergei Zhuk. — Baltimore, 2010. — 211 p.